

SAĞLIK MESLEK LİSESİ ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİLERİNDE BİLİNÇLİ İNTERNET KULLANIMI TUTUM VE DAVRANIŞLARININ E-GÜVENLİK OKUL POLİTİKASI OLUŞTURULMASI ÜZERİNE ETKİLERİ

THE EFFECTS OF CONSCIOUS INTERNET USE ATTITUDES AND BEHAVIOURS OF HEALTH VOCATIONAL HIGH SCHOOL TEACHERS AND STUDENTS ON THE CREATION OF E-SAFETY SCHOOL POLICY

Kezban UÇKAÇ,

Tezli Yüksek Lisans, Mersin Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sağlık Yönetimi
Anabilim Dalı, Mersin, Türkiye/ kezbanuckac@hotmail.com/
ORCID ID: 0000-0001-2345-6789

Yücel YİĞENOĞLU,

Mersin Davultepe Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Mersin, Türkiye/
yucely_33@hotmail.com/ ORCID ID: 0009-0008-1816-8035

Özet

Teknoloji ve İnternet kullanımı yaşamın önemli bir parçası olduğu için, öğrenci ve öğretmenler riskleri yönetme ve doğru stratejiler geliştirme konusunda bilinçlendirilmelidir. Bu çalışmanın amacı; öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre okulun e-güvenlik okul politikasına yönelik konuyla ilgili sorun ve çözümleri ortaya koymaktır. Bu kapsam içinde, Sağlık Meslek Lisesi Öğretmen ve Öğrencilerinde Bilinçli İnternet kullanımı Tutum ve Davranışlarının e-güvenlik Okul Politikası oluşturulması üzerine etkilerinin incelenip, gerekli destek programının geliştirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmamız, Mersin Davultepe Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nde 2022-2023 eğitim-öğretim yılı yaz dönemi uygulanmıştır. Çalışma verileri, "Mersin Davultepe Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi İnternet e-Güvenlik Öğrenci Anketi ve Mersin Davultepe Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi İnternet e-Güvenlik Öğretmen Anketi ile elde edilmiştir. Çalışmaya, 66 öğrenci ve 16 öğretmen katılmıştır. 3'lü Likert ölçeği kullanılarak öğrencilere 21, öğretmenlere 9 olmak üzere toplam 30 soruluk bir anket formu uygulanmıştır, değerlendirmede betimsel istatistiki analiz yöntemleri kullanılmıştır.

Öğretmenlerin %66-7'si internet için günlük ayırdıkları zamanın 1-4 saat, öğrencilerin ise 4-7 saat ayırdıkları tespit edildi. Kişisel verileri güvenli ve sınırlı tutması gerektiğini bilen (%95.5) öğretmene rağmen öğrencilerin oranı düşüktür(%66.4). Tanımadığımız insanlardan gelen mesajlara cevap verir misiniz? sorusuna çoğunluğu hayır (%56.9) olmak üzere, bazen (%39.8) ve evet(%12.3) oranında yanıtlar verilmiştir. İhbar web hakkında %66.2'si bilgi sahibidir. Kişisel verilerin korunması kanununa göre haklarını bilenler %64.6 oranındadır.

Bu çalışmada okulun kendi çevrim içi güvenliğini değerlendirmesi, iyileştirmesi güçlendirmesi kanaati ortaya çıkmıştır. Okulun e-güvenlik okul politikalarının ulusal ve uluslararası standartlara göre gözden geçirilmesi, çevrim içi teknolojiye güvenli erişimin sağlanması, ihtiyaç dahilinde revize edilmesi gerektiği fikrine ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Bilinçli internet kullanımı, sosyal medya, e-güvenlik okul politikası

Abstract

Since the use of technology and the Internet is an important part of life, students and teachers should be made aware of managing risks and developing correct strategies. The aim of this study; According to the opinions of teachers and students, it is to reveal the problems and solutions related to the school's e-safety school policy. In this context, it is aimed to examine the effects of Conscious Internet Use Attitudes and Behaviors of Health Vocational High School teachers and students on the creation of an e-safety School Policy and to develop the necessary support program.

Our study was applied in Mersin Davultepe Vocational and Technical Anatolian High School in the summer term of 2022-2023 academic year. The data of the study were obtained by "Mersin Davultepe Vocational and Technical Anatolian High School Internet e-Security Student Questionnaire and Mersin Davultepe Vocational and Technical

Anatolian High School Internet e-Security Teacher Questionnaire. 66 students and 16 teachers participated in the study.

Using a 3-point Likert scale, a questionnaire form consisting of 21 questions for students and 9 questions for teachers was applied, and descriptive statistical analysis methods were used in the evaluation.

It was determined that 66-7% of the teachers allocate 1-4 hours of their daily time for the internet, while the students allocate 4-7 hours. Despite teachers (95.5%) who know that they should keep personal data secure and limited, the rate of students is low (66.4%). Do you reply to messages from people you don't know? The majority of the questions were answered no (56.9%), sometimes (39.8%) and yes (12.3%). 66.2% of them have information about the notification web. According to the law on the protection of personal data, the rate of those who know their rights is 64.6%.

In conclusion; In this study, it was concluded that the school should evaluate its own online security and strengthen its improvement. It was concluded that the school's e-safety school policies should be reviewed according to national and international standards, secure access to online technology, and revised if necessary.

Keywords: Conscious internet use, social media, e-safety school policy

Giriş

Bir toplumun kalkınması, ilerlemesi ve bilgi toplumu olabilmesi için bilgi teknolojilerini güvenli, etkili ve bilinçli şekilde kullanması gerekir. (Bayzan & Özbilen; 2012). İnternetin tanımı için, dünya genelinde milyonlarca bilgisayarla birlikte farklı ve benzer kültürleri olan çok sayıda insan ve sosyal platformları bağlayan ileri düzeyde gelişmiş bir haberleşme ve iletişim ağı tanımlanmaktadır. (Boyd & Ellison; 2007). E-güvenlik, insan için fizyolojik ve psikolojik boyutları olan hassas bir konudur. İhtiyaçlar açısından değerlendirildiği zaman Maslow'un piramidine göre; nefes almak, yemek, içmek gibi pirimer ihtiyaçlardan sonra güvenlik gelir (Erden ve Akman;1998). Zaman içinde 21. yy. dijital becerileriyle birlikte doğan güvenlik kavramı özellikle okullar için önemli bir noktadadır. Aynı zamanda kişisel ve toplumsal güvenliğimiz için de gereklidir. Öğrencilerin ve öğretmenlerin rahat ve huzurlu bir okulda çalışmaları önemlidir. Bu konudaki temel belirleyicilerden birisi e-güvenliktir. Okul güvenliğine farklı açılardan bakmak ve bu konuda tanımlar geliştirmek gerekir (Turhan, M. & Turan; 2016). Öğrenme ve öğretim açısından bakıldığında zaman güvenli bir okul ortamının kurulması ve asayişin sağlanması, bilinçli internet ve sosyal medya kullanımı, siber zorbalıkların önüne geçilmesi ve dolayısı ile akran zorbalığının önüne geçilmesi bu tanımlardan bazılarıdır.

Son zamanlarda okullarda meydana gelen e-güvenlik ile ilgili olarak yazılı ve görsel basında çıkan haberler incelendiği zaman e-güvenlik sorunlarının arttığı izlenmektedir. Okullardaki sanal zorbalıklar, öğrencilerin birbirleri ile kavgaları, öğretmenler ve öğrenciler arasındaki oluşan fiziksel şiddet, hırsızlık, kazalar, intihar vakaları ve çeteleşme gibi haberlerle çok sık karşılaşılmaktadır. Bunun gibi olaylar okul iklimini olumsuz etkilemekte, okul çalışanları ve öğrencileri psikolojik ve fiziksel bakımdan tehdit etmekte ve okula duyulan güveni zedelemektedir. Okul ikliminin bozulması etkili bir eğitimin verilmesini olanaksız kılmaktadır. Etkili bir öğretimin gerçekleştirilmesinde, öğrenci ve öğretmenlerin öğretim ortamında, aynı zamanda okul bileşenlerinin kendilerini güvende hissetmeleri önemli bir konudur. Bireyin kendisini güvende hissetmediği bir okulda etkin bir eğitim ve öğretimin gerçekleştirilmesi güçtür. Öncelikle okulun her yerinde, tüm öğrencilerin, kendisini evindeymiş gibi güvende hissetmesi gereklidir. Okulların idari kararları ve e-güvenlik kuralları bu güvenli ortamı oluşturmayı amaçlamalıdır. Güvende hissetmeyen bir öğrenci öğrenmeye istekli olamaz ve Maslow'un motivasyon teorisine göre de öğrenmesinin çok zor olduğu söylenebilir (Işık, 2004). Okul güvenliği, çok önemli bir konudur. Ancak literatürde konu hakkında kısıtlı sayıda betimsel çalışmalar olduğu gözlenmiştir.

Bundan dolayı bu çalışma, öğretmen ve öğrenci görüşlerini ortaya koyan anketlere göre ortaöğretim kurumlarının e-güvenlik düzeyini belirleyerek, e-güvenlik okul politikası oluşturmaya yöneliktir.

2. YÖNTEM

Çalışmamız, 2022-2023 eğitim-öğretim yılı yaz dönemi 13- 18 Mayıs 2023 tarihlerinde, Mersin Davultepe Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencileri ve öğretmenlerine web anketi yöntemiyle uygulanmıştır.

Çalışma Grubu Araştırmada örnekleme 2022-2023 Eğitim-öğretim yılı Yaz Dönemi Davultepe Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Sağlık Hizmetleri alan 66 öğrenci (14-17 yaş grubu) ve 16 öğretmen oluşturmuştur.

2.1. Veri Toplama Aracı

‘Mezitli Kaymakamlığı Mezitli İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma Komisyonu Araştırma Projeleri Ölçme Araçları İzinleri Öneri Formu’ ile,19./04./2023tarihinde gerekli araştırma izni başvuru taahhütnamesi de eklenerek gerekli izinleri alınmıştır. Çalışma verileri, ‘Sağlık Meslek Lisesi Öğretmen ve Öğrencilerinde Bilinçli İnternet ve Sosyal Medya kullanımı Tutum ve Davranışlarının e-güvenlik Okul Politikası ve Kuralları Üzerindeki Etkileri’ için hazırlanan öğretmen ve öğrenci anket sonuçları ile elde edilmiştir. Öğrenci ve öğretmenlere 3’lü Likert ölçeğine göre toplamda 30 soru içeren bir anket yapılmıştır. Anket soruları dışında demografik özellikler iki soru ile değerlendirilmiştir.

2.2. Verilerin Analizi

İstatistikî analiz için betimsel(tanımlayıcı) istatistikler uygulanmıştır. Çalışma sonunda elde edilen verilerin analizinde her ifade için yüzde dağılımları verilmiştir.

3. BULGULAR

Öğretmenlerde değerlendirilen demografik özelliklerde; Katılımcıların çoğunluğunun kadın öğretmenlerden oluştuğu (%59,1) branşlarının ise en çok sağlık hizmetleri alanından olduğu belirlendi. Sağlık alanı öğretmenlerinde %18 katılım sağlanmıştır (Grafik 1A ve 1B).

Çalışmamızda öğretmenlere uygulanan anket sorularına göre internet kullanım alışkanlığı ve internet güvenliği hakkındaki görüşleri değerlendirilmiştir (**Grafik 2**).

Öğretmenlerin %66-7’si internet için günlük ayırdıkları zamanın 1-4 saat arası olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenler; öğrencileriniz güvenli internet kullanımı hakkında bilgi sahibi midir? sorusuna %42.9 oranında kısmen %9.5 oranında hayır cevabı vermişlerdir. Zararlı yazılımlardan korunmak için koruma programı kullanan (%90.5), Kişisel verileri güvenli ve sınırlı tutması gerektiğini bilen (%95.5) güvenli internet kullanımı için güçlü şifreler seçen(%100) öğretmen katılımcı tespit edilmiştir. İnternetin güvenli kalması için öğretmenler tarafından zararlı içeriklerin ihbar oranı %66,7’dir.

Türkiye bilgi iletişim teknolojileri verilerine göre sosyal medya kullanım yaşını (%45,5)13 yaş olarak doğru işaretlemiştir. 7 yaş (%27,3)ve 10 yaş (%22,7)bilen öğretmenlerin olduğu görülmüştür. Öğretmenler ‘e-güvenlik politikaları hakkında ne biliyorsunuz?’ sorusuna %73,9 oranında Evet cevabını vermiştir.

Öğrencilere uygulanan ankette “Temel internet kullanım alışkanlıkları”, “Kişisel internet güvenliği davranış eğilimi” ve “İnternet güvenliği konusunda kural ve esaslarla ilgili bilgi düzeyi” değerlendirilmiştir (**Grafik 3**).

Çalışmamızda öğrencilere uygulanan anket sorularına göre yapılan gruplandırmamızda ilk grupta;

“Temel internet kullanım alışkanlıkları” üzerinde durularak aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

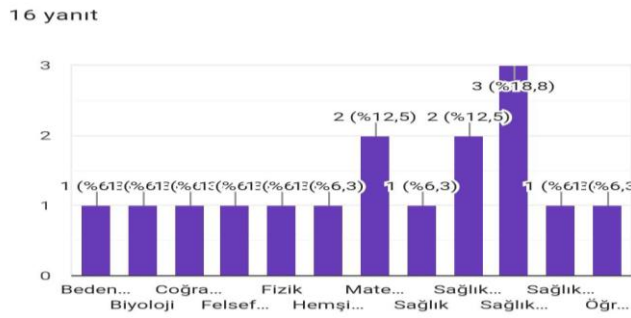
Öğrencilerin çok büyük bir yüzdesinin (% 90.8) akıllı telefon kullandıkları, interneti ise kullanım amaçlarının en çok (%43,1) sosyal medya için kullandıkları görülmüştür. Öğrencilerin çoğunluğu (%47-7) internette bir günde 4-5 saatten fazla zaman ayırdıklarını belirtmişlerdir. Okul nüfusu ile oranlandığında %10,8 gibi büyük bir oranın 7 saatten fazla zaman geçirdiği tespit edilmiştir. Günümüzün getirdiği dijital dönüşümde internet kullanımını faydalı bulanların oranı %75.4, faydalı bulmayanlar ise %24.6 oranındadır. Güvenli ve bilinçli internet kullanımı hakkında (% 66.2) yönünde bilgi sahibi oldukları tespit edilmiştir.

“Kişisel internet güvenliği davranış eğilimi” ikinci grup sorularda;

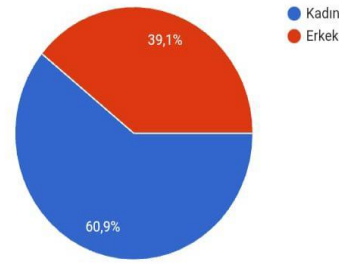
- Öğrencilerin internetteki her bilgiye inanması (% 4) ve paylaşım yapmadan önce titizlikle düşünüp düşünmediği (% 10.8) çok küçük yüzdelik dilimler şeklinde görülse de okul e-güvenliği planlamasında yol gösterici sonuçlar ortaya çıkmıştır. Sosyal medyada bulunduğu ortamların konumunu paylaşanların % 38.5 olduğu ancak paylaşmayanların daha fazla olduğu (% 52.3.) görülmüştür. Çok büyük bir bölümünün (%89.2) internet paylaşımlarını yapmadan önce titizlikle düşündüğü tespit edilmiştir. İnternette tanımadığı kişilerle konuşup. mesajlarına cevap verenlerin (%23.1) olması da güvenli internet kullanma sorunu ile başa çıkamayan öğrencilerin olduğu sonucuna varılmıştır. Sizi tehdit eden birisi olduğunda ailenize söyler misiniz? sorusuna %15.6 oranında hayır, %18.8 bazen cevabı verilmiştir. Tanımadığınız insanlardan gelen mesajlara cevap verir misiniz? sorusuna çoğunluğu hayır (%56.9) olmak üzere, bazen (%39.8) ve evet(%12.3) oranında yanıtlar verilmiştir.

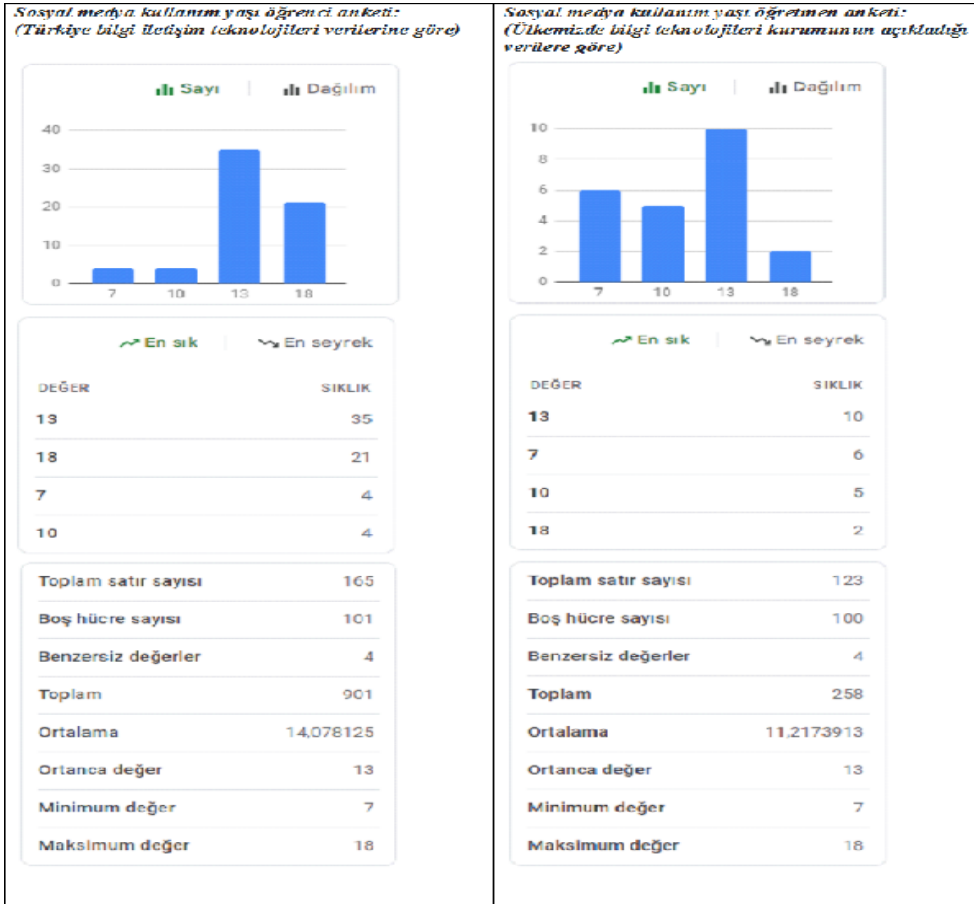
“İnternet güvenliği konusunda kural ve esaslarla ilgili bilgi düzeyi” 3. Grup anket sorularında;

Zararlı yazılımlardan korunmak için korunma programı kullanımı konusunda da yarıya yakın (%49.2) öğrencinin böyle bir programı kullanmadığı tespit edilmiştir. Siber zorbalık nedir? sorusuna verilen evet cevabı yüksektir (%92.3). Ancak internette yapılacak siber zorbalığın aileye bildirim oranı kısıtlıdır, hayır (%18.8) ve kısmen (%21.9) oranındadır. Türkiye bilgi iletişim teknolojileri verilerine göre sosyal medya kullanım yaşının 13 yaş olduğunu %54,7’si doğru olarak işaretlemiştir. İhbar web hakkında %66.2’si bilgi sahibidir. Kişisel verilerin korunması kanununa göre haklarını bilenler %64.6 oranındadır.

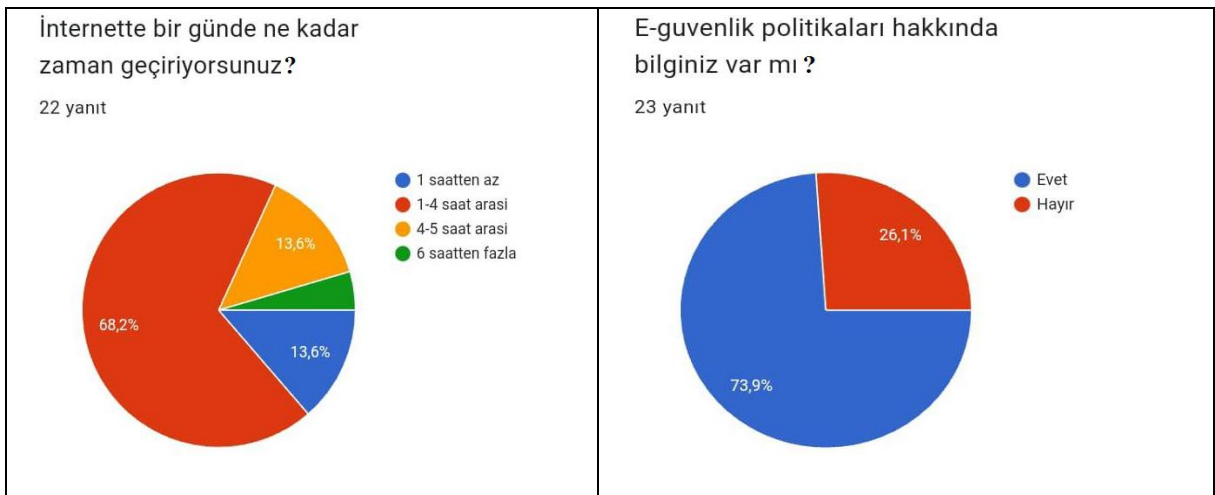
Grafik 1: DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER**Grafik 1A- Öğretmen Branş Yüzdeleri Dağılımı****Grafik 1B-Öğretmen Cinsiyet Dağılımı****Cinsiyetiniz**

23 yanıt

Grafik 2: SOSYAL MEDYA KULLANIMI.**2A. ÖĞRENCİ ANKETİ, 2B. ÖĞRETMEN ANKETİ**

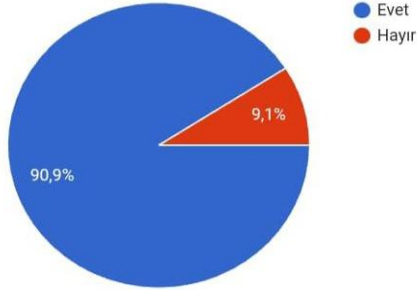

Grafik 3: ÖĞRETMEN ANKET SONUÇLARI

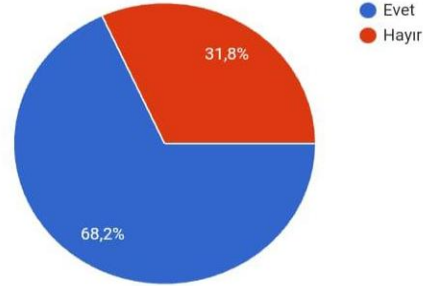
Zararlı yazılımlardan korunmak için koruma programı kullanır mısınız ?

22 yanıt

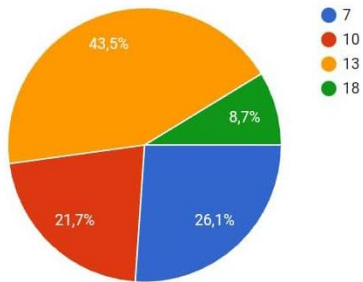
İnternetin güvenli kalması için gördüğünüz zararlı içerikleri ihbar hattına bildirir misiniz?

22 yanıt

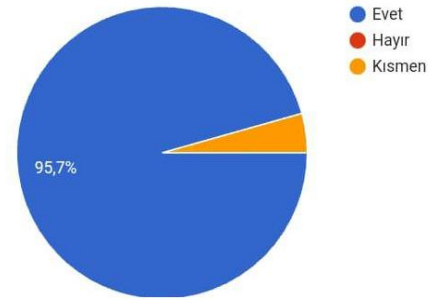
Ülkemizde bilgi teknolojileri kurumunun açıkladığı verilere göre sosyal medya kullanım yaşı kaçtır?

23 yanıt

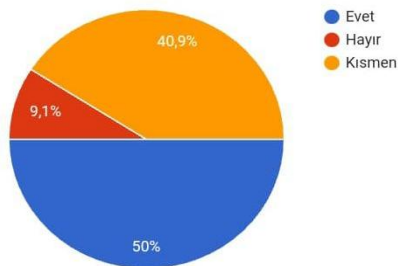
Kişisel verileri güvenli ve sınırlı tutmam gerektiğini biliyorum.

23 yanıt

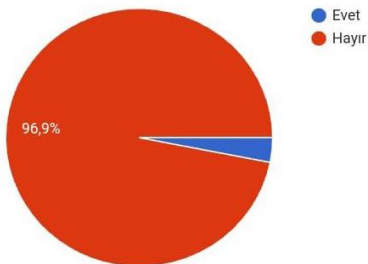
Öğrencileriniz güvenli internet kullanımı hakkında bilgi sahibi midir?

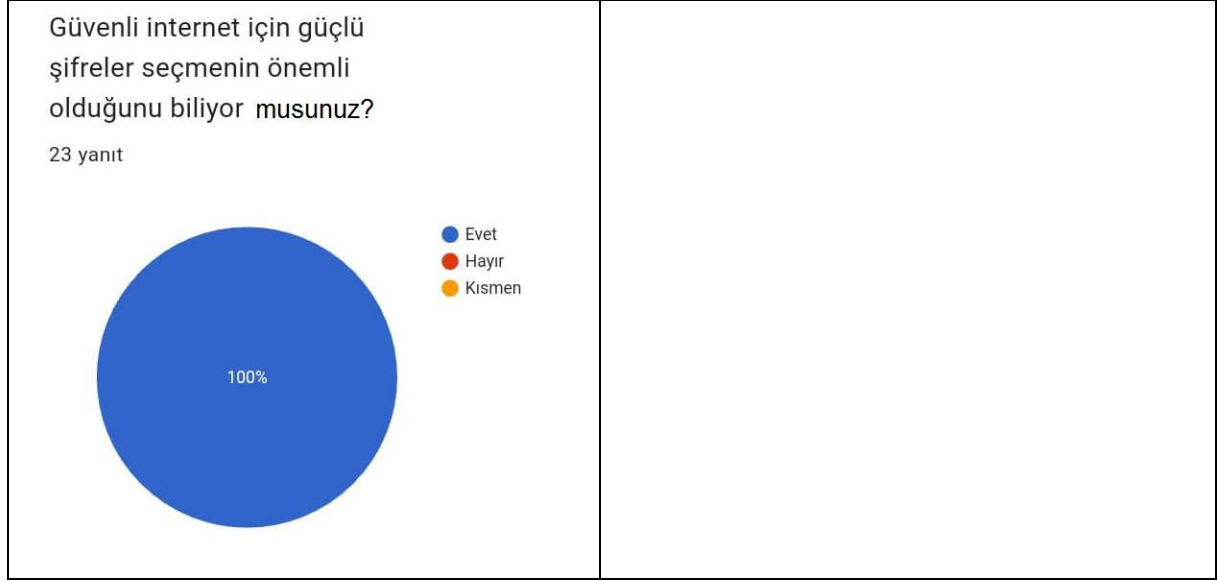
22 yanıt

İnternetteki her bilgiye inanır mısınız?

65 yanıt

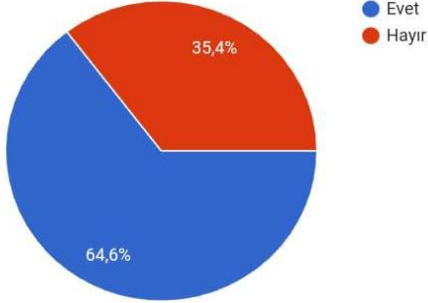

Grafik 4: ÖĞRENCİ ANKET SONUÇLARI

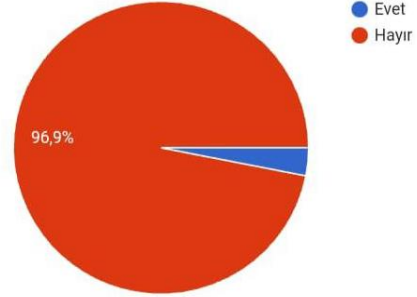
Kişisel verilerin korunması ile ilgili kanuna göre haklarınız neler olduğunu biliyor musunuz ?

65 yanıt

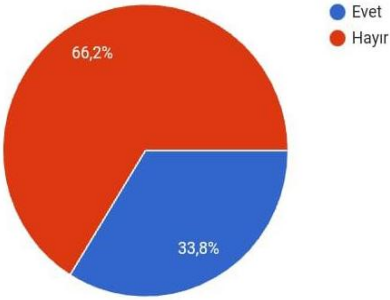
İnterneti kullanırken karşılaştığınız tekliflere inanır mısınız ?

65 yanıt

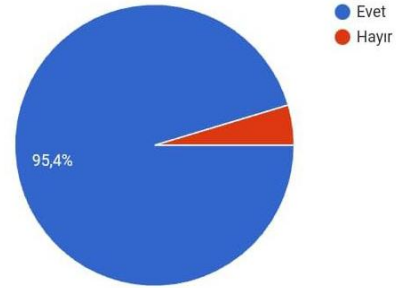
İhbar web hakkında bilginiz var mı ?

65 yanıt

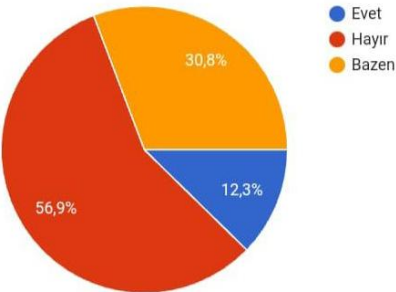
Sosyal medya kullanırken gizlilik ayarlarına özen gösterir misiniz ?

65 yanıt

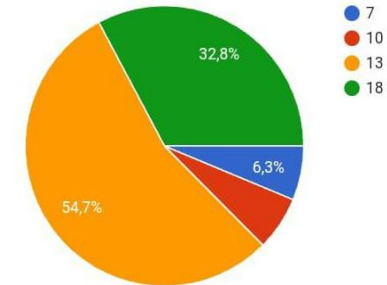
Tanımadığınız insanlardan gelen mesajlara cevap verir misiniz ?

65 yanıt

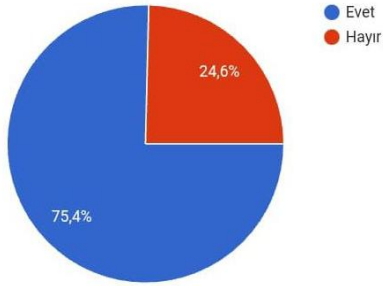
Türkiye bilgi iletişim teknolojileri verilerine göre sosyal medya kullanım yaşı kaçtır ?

64 yanıt

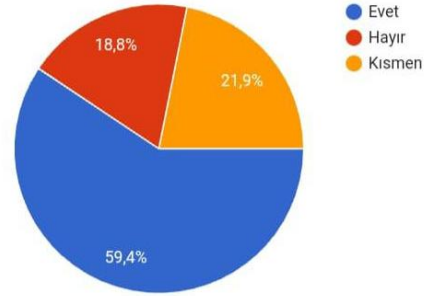
Günümüzün getirdiği dijital dönüşümde internet kullanımını faydalı buluyor musunuz?

65 yanıt

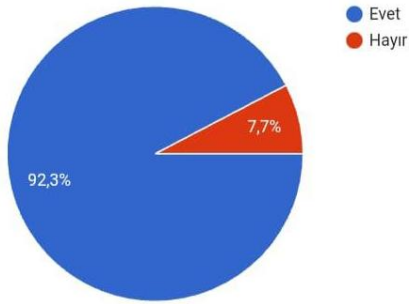
Size internet üzerinden zorbalık yapılırsa ailenize söyler misiniz?

64 yanıt

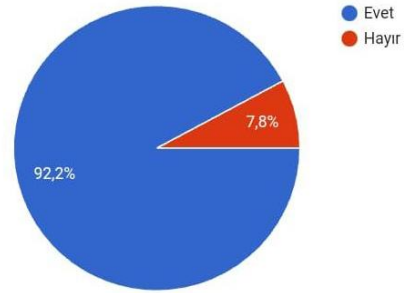
Siber zorbalık nedir? Tanımlaya bilir misin?

65 yanıt

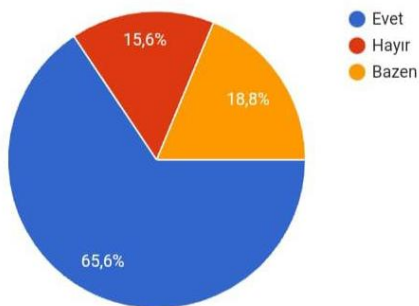
İnternette olumsuz bir durumla karşılaştığınızda ne yapmanız gerektiğini biliyor musunuz?

64 yanıt

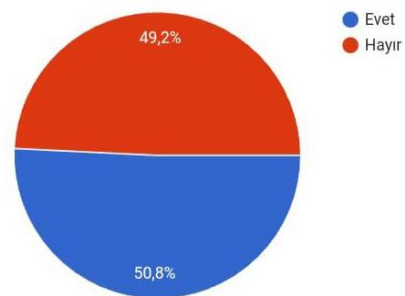
Sizi tehdit eden birisi olduğunda mutlaka ailenize söyler misiniz?

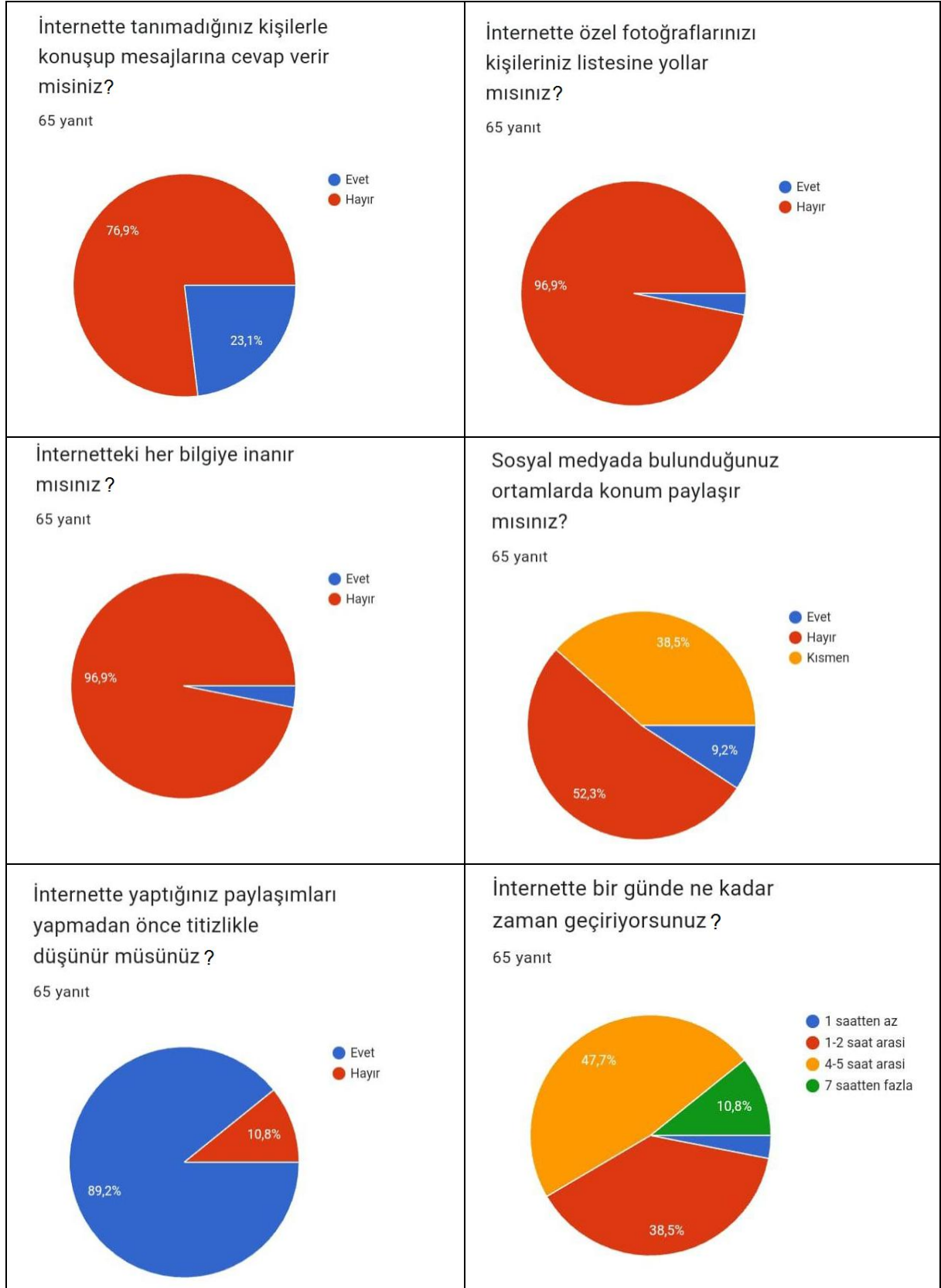
64 yanıt

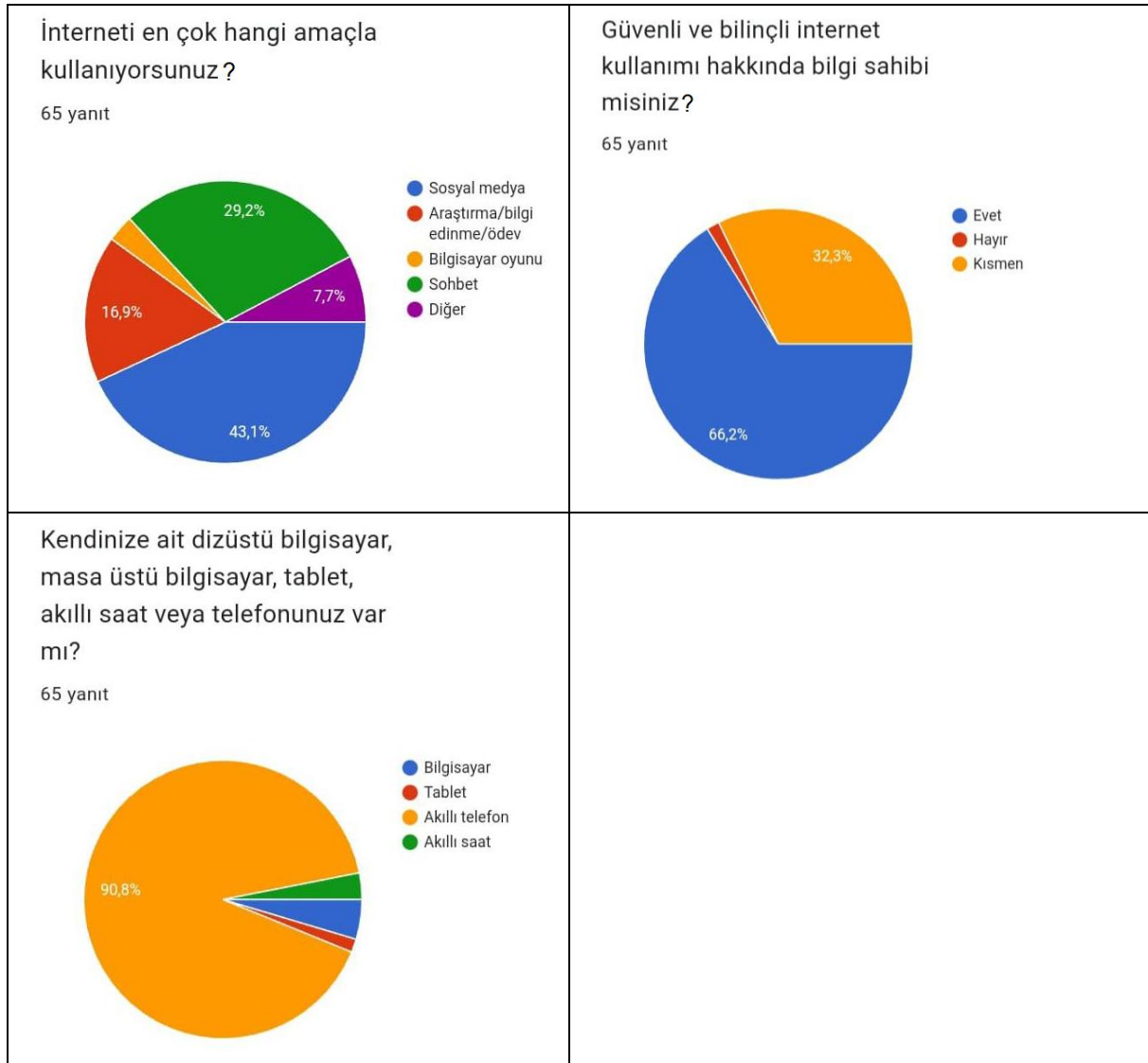

Zararlı yazılımlardan korunmak koruma programı kullanır mısınız?

65 yanıt

4. TARTIŞMA

Bu çalışma, Sağlık Meslek Lisesi Öğretmen ve Öğrencilerinde Bilinçli İnternet ve Sosyal Medya kullanımında Tutum ve Davranışlarının e-güvenlik Okul Politikası ve Kuralları Üzerindeki Etkilerinin ortaya konulması ve yeni destek programlarının geliştirilmesini sağlamak amacıyla desenlenmiştir. Gerek global gerekse yerel anlamda gelişen iletişim teknolojileri toplumları ve insanları bağlı hale getirmiştir. Bu nedenden dolayı 21.yüzyıl çağının, internet ağı ve web toplumu olarak adlandırılması söz konusu olmuştur. Bu konuda dünya hiçbir zaman özgür olmamakla birlikte bu kadar bağlı ve bağımlı da olmadığını ifade eden Mulgan (Djik JV., 2016, s. 12), kişisel düzeyde bu ağların kullanımının giderek daha çok arttığının ve yaşantımıza daha çok entegre olduğunun altını çizmektedir. Öğrencilerin sosyal medya paylaşımlarına bakıldığında sosyal paylaşım siteleri, sohbet odaları, e-posta yazışmaları, SMS mesajlaşmaları, anlık mesajlaşma ve blog tutma üzerinden geçirilen zamanın ortalama 4saat olduğu görülmektedir (Çömlekçi:2019). Bizim çalışmamızda da benzer olarak, öğrencilerin internette 4-5 saat, öğretmenlerin ise 1-4 saat zaman geçirdikleri görülmüştür. Ortalamanın altında bir zaman geçirme söz konusu olmasına rağmen, %43,1 oranında sosyal

medyada geçirdikleri, sohbet odaları- bilgisayar oyunu v.b uzak kullandıkları görülmüştür. Okul nüfusu ile oranlandığında %10,8 gibi büyük bir oranın 7 saatten fazla zaman geçirdiği görülmüştür. Bu durum okullarımızın kişiselleşme ve teknolojiyle olmasını ortaya çıkarmakla birlikte bizi daha bağımsız yapmasına rağmen e-güvenlik sorunlarını da ortaya çıkarmıştır. Okulların güvenli okullar olması şart ve kaçınılmazdır. E-güvenlik için yapılan tanıtımlarda kişilerin sanal ortamlarda kendilerini güvende hissedip tehditlere maruz kaldıklarında dur diyebilmeleridir (Zilka; 2017). Öğretmenler internetin bilinçli ve güvenli kullanımı, şahsi bilgilerin korunması yönünde öğrencileri yönlendirmelidir (Bryce & Klang; 2009). Çalışmamızda; bir kısmının güvenli ve bilinçli internet kullanımı hakkında kısmen bilgi sahibi oldukları (% 32.3), yarıdan fazlasının ise; güvenli internet kullanımı yönünde bilgi sahibi oldukları verilere yansımıştır. Sosyal medyada bulunduğu ortamların konumunu paylaşanların (% 38.5) küçümsenmeyecek bir oranda olduğu ancak paylaşmayanların daha fazla olduğu (% 52.3) görülmüştür. İnternet güvenliği hakkında 2004 yılından beri farkındalık oluşturmak için güvenli internet günü kutlamaları yapılmaktadır. Ülkemizde de bu etkinlikler Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu koordinatörlüğünde yürütülmektedir. Uluslararası çevrimiçi öğrenci ağı e-Twinning platformu da e-güvenlik faaliyetlerini teşvik etmektedir. Proje faaliyetlerinde öğrencilerin ve öğretmenlerin dijital yetkinliklerde başarılı olması beklenir. Bu süreç zarfında öğretmenlerin e-güvenlik konusunda gelişimlerini sürdürmeleri ve öğrencilerini bilinçlendirmesi önemlidir (Yılmaz v.d.; 2016).

Ülkemizde öğrencilerin ve gençlerin bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanım durumlarına ait yapılan çalışmalar kısıtlıdır. Bu alanın en kapsamlı çalışması Gençlik ve Spor Bakanlığı “Gençlik ve Sosyal Medya araştırmasıdır. Ülkemizde 15-29 yaş grubunda internet kullanıcısı gençlerin oranı %96,6 olarak istatistiklere yansımıştır. Gençlerin günde en az bir defa %86’sı’nın, her gün birkaç defa %72’sinin sosyal medyayı kullandığını ortaya koymuştur. Sosyal medya kullanımının internet ile aynı anlamı taşıdığı düşünülürse öğrencilerin ve gençlerin (%89) oranında Facebook, %57 oranında Youtube ve Instagram’a girdikleri tespit edilmiştir. Twitter kullanıcısı öğrenci ve gençlerin %41 olduğu, diğer kullanımlara göre daha az olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin ve gençlerin ilk sırada eğlence (%60) ikinci sırada bilgilendirme (%56) maksatlı sosyal medya platformlarını kullandıkları tespitleri yapılmıştır. (Gençlik ve Spor Bakanlığı,2013). Vakitlerinin büyük bir kısmını sosyal medya platformlarında geçiren gençlerin güvenli kullanım konusunda da okullara iş düşmektedir. Çalışmamızda, öğrencilerin çok büyük bir yüzdesinin (%90.8) akıllı telefon kullandıkları,%10.2 şeklindeki çok düşük bir oranın da tablet, bilgisayar ve akıllı saate sahip olduğu görülmüştür. Bilgi güvenliğinin üç temel yapısının gizlilik, bütünlük ve kullanılabilirlik olarak bilinmektedir. (Baykara, Daş ve Karadoğan, 2013). Bunlardan gizlilik, bilgiye güvensiz erişimin engellenmesi; bütünlük, yetkin olmayan kişiler tarafından bilginin silinmesinin ya da değiştirilmesinin engellenmesi; kullanılabilirlik ise bilgiye istenilen zamanda ulaşılabilirliğidir (Baykara, Daş ve Karadoğan, 2013; Tekerek, 2013). Ülkemizde ‘dijital’ mahremiyet ve güvenlik içeren çalışmalar az sayıda olmakla birlikte (Kezer vd., 2016), sıklıkla sosyal medya platformunda gerçekleşmektedir. Kezer ve ark. çalışmasında Facebookta mahremiyet tutumları, medya okuryazarlığı ve mahremiyet yönetimi konularında yaş aralıkları araştırılmış ve 18-40 yaş grubunun ileri yaş profillerine göre sosyal medyayı daha sık kullandıkları tespit edilmiştir. (Kezer vd., 2016). Çalışmamıza katılan öğrencilerimizin internetteki her bilgiye inanması(% 4) ve paylaşımlarını yapmadan önce titizlikle düşünüp düşünmediği (10.8) çok küçük yüzdeler dilimler şeklinde görülse de okul e-güvenliği planlamasında yol gösterici sonuçlar ortaya çıkmıştır. Çok büyük bir bölümünün(%89.2) internet paylaşımlarını yapmadan önce titizlikle düşünmesi sevindiricidir. Tanımadığı kişilerle konuşup. mesajlarına cevap verenlerin %23.1 olması da güvenli internet kullanma sorunu ile başa çıkamayan öğrencilerin olduğu sonucunu

vermiştir. Kezer ve ark.'ı çalışmalarında mahremiyet tutumu bakımından yaşı daha büyük bireylerin daha hassas olduğu vurgulanmıştır (Kezer vd., 2016).

Siber zorbalık nedir? Tanımlayabilir misiniz? sorusuna verilen cevap yüzdesi sevindiricidir. (%92.3). Ancak internet üzerinden yapılacak siber zorbalığı ailesinden gizleyecek öğrenci sayısının hayır (%18.8) ve kısmen (%21.9) oranında görülmesi düşündürücü olup e-güvenlik okul politika kuralları oluşturulurken veli işbirliği gerekliliğine vurgu yapmıştır. Öğrenci anketimizin sonuçlarına göre, öğrencilerin bilgisayar ve internet kullanımının kişilik özelliklerini geliştirici yönde olmasına özen gösterilmelidir. Ebeveynlerin bu konuda daha kontrollü bir şekilde güvenli internet kullanımının geliştirmesine olanak sunması önerilmektedir. Çağımızın internet çağı olduğu gerçeğini bilen ve kanıksayan anne babaların, okul idarecilerinin bu ortam, araç-gereç ve donanımlarını sınırlamak, yasaklar koymak yerine, öğrenci ve gençlerin güvenli internet kullanma zihniyetiyle davranmalarına imkan sağlayacak e-güvenlik politika ve uygulamalarına rehber olmaları mümkün kılınmalıdır. Bu yüzden öğrencilerin ve gençlerin gerek kişiliğini geliştiren gerekse de farklı mesuliyetlerini gözardı etmeden bir yaşam haritası çizmelerine ve bu haritayı uygulamalarına imkan tanıyacak şahsi becerilerin desteklenmesinde aile, okul ve siyasi kuruluşların öncülük etmesi şart ve kaçınılmazdır (Görgün-Baran, 2016a).

Yapılan çalışmalarda okullarda hizmet veren öğretmenlerin güvenli internet gününe ait program ve kutlamalar yaptıkları bilinmektedir. Aslan ve Karakuş-Yılmaz (2017) Ülkemizde internetin güvenli kullanımına yönelik yapılan etkinlikler bilinçli ve güvenli internet kullanımına ait farkındalıkları arttırmaktadır. Demir (2021) ulusal ve ulusötesi e-güvenliğin sağlanması için de siber saldırılara karşı yapılabilecek en güzel şeyin eğitimle sağlanacağı bir gerçektir. Bu zaman zarfında öğretmenler e-güvenlik konusunda kendilerini geliştirecekler ve öğrencilerini bilinçlendireceklerdir (Yılmaz v.d; 2016). Bu çalışmada; internetin güvenli kalması için öğretmenler tarafından zararlı içeriklerin ihbar oranı %66,7'dir. Okulumuzda İnternet e-güvenlik konusunda bilinçlenme yolunda bir oranın olması sevindiricidir.

Çalışmamızda da öğrenci anket sorularında; Sizi tehdit eden birisi olduğunda ailenize söyler misiniz? sorusuna %15.6 oranında hayır, %18.8 bazen cevaplarının verilmesi de internet güvenliği konusunda bazı eğitimlerin planlanıp tekrar edilmesini gerekli kılmıştır. Tanımadığınız insanlardan gelen mesajlara cevap verir misiniz? sorusuna bazen(%39.8)ve evet(%12.3) oranında verilen cevaplar da güvenli internet ve sosyal medya kullanım zafiyeti olduğunu göstermekte olup e-güvenlik okul politikası oluşturulurken periyodik eğitimlerin planlanması gerektiğini ortaya koymuştur. Okulun kendi çevrim içi güvenliğini değerlendirmesi, iyileştirmesi güçlendirmesi için harekete geçmesi gerektiğine vurgu yapmıştır. Okulun kendi çevrim içi güvenlik altyapılarını, politikalarını ve uygulamalarını ulusal ve uluslararası standartlara göre gözden geçirmesi çevrim içi teknolojiye güvenli erişim anlamına gelene-Safety Label sayesinde mümkün olur.

Çalışmamızda öğrenci katılımcılar Türkiye bilgi iletişim teknolojileri verilerine göre hazırlanan soruda sosyal medya kullanım yaşını (%54,7) 13 yaş olarak doğru işaretlemiştir. Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK); Google, Facebook, Reddit, Twitter, Instagram, Tumblr, Pinterest, Vimeo, Skyhpe, Foursquare, MySpace, Snapchat için kullanım yaşı 13 olarak açıklanmıştır. BTK E-güvenlik, kişilerin sanal dünyada kendilerini emniyette hissedip zorbalığa maruz kaldıklarında dur diyebilmeleridir (Zilka v.d; 2017). Öğretmenlerin bilinçli internet kullanımı, kişisel verilerin korunması hususunda öğrencilerine öncülük etmesi ve onları uyarması gerekir (Bryce ve Klang; 2009). İhbar web hakkında bilginiz var mı? sorusuna Hayır (%33.8)cevabını, kişisel verilerin korunması kanununa göre haklarınızın neler olduğunu biliyor musunuz? sorusuna da Hayır (%35.4)cevapları verilmiş olup bu öğrencilerin bu konudaki eksikliklerinin giderilmesi ve aydınlatılması gerekir.

Bilgi teknolojilerinin ve internetin kullanımı yalnızca yetişkinler için değil öğrenci ve gençler için de çok yararlıdır. Özellikle öğrencilerin gerek eğitimlerinde gerekse eğlence ve birbirleri ile etkileşimleri noktasında faydalı olmaktadır. Anne babalar bu çağın getirdiklerinden çocuklarının etkin bir şekilde faydalanabilmesini istemektedir. Ancak internetteki hazır bilginin öğrenciyi düşünmekten, araştırmaktan, deneysel uygulamalardan ve gözlem yapmaktan uzak tuttuğunu da ifade etmektedir (Livingstone, 2001). Çalışma bulgularımızda da; günümüzün getirdiği dijital dönüşümde internet kullanımını faydalı buluyor musunuz? Sorusuna %75.4 oranında evet, %24.6 oranında hayır cevabı verilmiştir. Hayır cevabının evet olabilmesi için internet kullanımının faydalarının öğrencilere verilmesi için etkinlikler planlanması uygun olacaktır. Bu etkinlikler; 21. yüzyıl dijital becerilerin kazandırılması ve Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinden olan “Nitelikli Eğitim Hedefi”ne de katkı sağlayacaktır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Öğrencilerin sosyal medya paylaşımlarına bakıldığında sosyal paylaşım siteleri, sohbet odaları, e-posta yazışmaları, SMS mesajlaşmaları, anlık mesajlaşma ve blog tutma üzerinden geçirilen zamanın gelişmiş toplumlarda ortalama 5-7 saat arasında değiştiği görülmektedir. Okullarımızın bireyselleşme ve teknolojiyle donatılmış olmasını sağlamakla birlikte bizi daha bağımsız yapmıştır ancak e-güvenlik sorunlarını da ortaya çıkarmıştır. Gelişmiş dünyada hemen hemen tüm seviyedeki okullar ve her eğitim seviyesindeki öğrenci telefon ve bilgisayar ağlarına bağımlı haldedir. Okulların güvenli okullar olması şart ve kaçınılmazdır. Okullarda e-güvenlik politikasının amacı kurumların bünyesinde bulunan bilişim kaynaklarının kullanımına yönelik usul ve esasları belirlemektir. Çevrimiçi güvenlik (e-Güvenlik); bilgisayarlar, tabletler, cep telefonları veya oyun konsolları gibi teknolojiyi kullanırken, dijital dünyadaki öğrencilerin ve yetişkinlerin korunması için vazgeçilmez bir unsurdur. Dolayısıyla, riskleri yönetmeleri için strateji geliştirmenin yollarını öğrenmeleri için okulların e-güvenlik politikaları desteklenmelidir.

Aileye yönelik çocuk ve ergenlere denetimli, sınırlı ve amaçlı kullanım sağlayabilmeleri ile ilgili bilinçlendirme çalışmaları yapılmalıdır. Okul aile birliklerinin güçlendirilmesi ve teşvik edilmesi gereklidir. Ebeveynler güvenli internet kullanımı konusunda bilinçlendirilmelidir. Öğretmenlerin e-güvenlik konusunda dijital ve mesleki becerilerini arttırmak için mesleki kurs ve hizmet içi eğitime katılmaları ve güncel yayın takip etmeleri gerekir. Okullarda bilinçli ve güvenli internet kullanımına dair bilgi, beceri ve tutumların geliştirilmesi için düzenlenen seminerler periyodik aralıklarla tekrarlanmalı ve revize edilmelidir. İnternetin güvenli kullanımı ile ilgili akademisyenlerden, güvenli internet kullanımının tanıtım ve yaygınlaşmasını sağlamak için alanında uzman kişilerden destek alınmalıdır.

Teşekkür

Çalışmamızın verilerinin oluşturulmasında ve değerlendirilmesinde çabalarını esirgemeyen Öğr. Üyesi Doç Dr. Metin OCAK'a ve Mersin Davultepe Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Sağlık Hizmetleri öğretmen ve öğrencilerine ve teşekkür ederim.

Kaynaklar

ASLAN, A. & Karakuş Yılmaz, T. (2017). Türkiye’de güvenli internet uygulamalarına yönelik uygulamalar. *Dumlupınar Sosyal Bilimler Dergisi*, 53, 121-143

BAYKARA, M., Daş, R., & Karadoğan, İ. (2013). Bilgi güvenliği sistemlerinde kullanılan araçların incelenmesi. In 1st International Symposium on Digital Forensics and Security (ISDFS’13) 231-239.

BAYZAN, Ş. ve Özbilen, A. (2012). Dünyada internetin güvenli kullanımına yönelik uygulama örnekleri ve türkiye’de bilinçlendirme faaliyetlerinin incelenmesi ve Türkiye için öneriler..e-*Journal of New World Sciences Academy NWSA-Engineering Sciences*, 7, (2), 521-531.

BAYZAN, Ş. (2013). *İnternet Bağımlılığı: Sorun ve Çözümler*, Anı Yayıncılık

BOYD, D. M., & Ellison, N. B. (2007). Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 210-230.

BRYCE, J., & Klang, M. (2009). Young people is disclosure of personal information and online privacy: Control, choice and consequences. *Information Security Technical Report*, 14(3), 160-166,

ÇÖMLEKÇİ MF, Başol O. (2019). Gençlerin Sosyal Medya Kullanım Amaçları ile Sosyal Medya Bağımlılığı İlişkisinin İncelenmesi, *Celal Bayar University Journal of Social Sciences*. 17 (4); 173-188,

DEMİR, Ü. (2021). Uluslararası güvenlik açısından ülkemizdeki bilgi güvenliği ve siber güvenlik eğitimlerinin mevcut durumunun incelenmesi. Paper presented at the İstanbul Rumeli Üniversitesi Uluslararası Güvenlik Sempozyumu, İstanbul, TR.

DJIK J.V., (2016). *Ağ toplumu*. Kafka Yayınevi.

ERDEN, M. ve Akman (1998). *Y. Gelişim öğrenme-öğretmen*. Ankara: Arkadaş.

GENÇLİK VE SPOR BAKANLIĞI. (2013). *Gençlik ve sosyal medya araştırma raporu, İpsos Araştırması, (Akademik Danışman Doç. Dr. Levent Eraslan), ISBN: 978-605-4858-03-3, Gençlik Araştırmaları Yayın No: 4. 2013.*

GÖRGÜN-BARAN, A. (2016). *Gençlik Araştırmalarında Çağdaş Kuramlar: İlişkisel Sosyoloji Bağlamında Sosyal Sermaye Kuramı. Gençlerin umudu, toplumun beklentileri*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları, ISBN No: 978-975-491-437-5, 299-324.

İŞİK, H. (2004). Okul güvenliği: Kavramsal bir çözümlenme. *Milli Eğitim Dergisi*, 164, <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/164/isik.htm> 2004.

KEZER, M. Sevi, B., Cemalcılar, Z., & Baruh, L. (2016). Age differences in privacy attitudes, literacy and privacy management on Facebook. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 10(1), Article 2. <https://doi.org/10.5817/CP2016-1-2>

LIVINGSTONE, S.(2001). “Online Freedom & Safety for Children”, Institute for Public Policy Research, IPPR/Citizens Online Research Publication No.3

Privacy management on Facebook. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*,10(1), article 2.

TEKEREK, M., & Tekerek, A. (2013). Öğrencilerin bilgi güvenliği farkındalığı üzerine bir araştırma. *Turkish Journal of Education*, 2(3), 61-70

TURHAN, M. & Turan, M. (2016). Ortaöğretim Kurumlarında Güvenlik. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 1 (1) , 121-142. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kuey/issue/10325/126594>, 2012.

YANIK, C. (2010). Öğretmen adaylarının bilgisayar okuryazarlık algıları ile internet kullanımına yönelik tutumları arasındaki ilişki, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39, 371-382.

YILMAZ, E., Şahin, Y. L. & Akbulut, Y. (2016.). Öğretmenlerin dijital veri güvenliği farkındalığı. *Sakarya University Journal of Education*, 6(2), 26-45.

ZİLKA, G. C. (2017). Awareness of eSafety and potential online dangers among children and teenagers. *Journal of Information Technology Education: Research*, 16, 319-338.